

Ігор Михайлович ПОСОХОВ

д.е.н., професор, Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9668-642X>

e-mail: posokhov7@gmail.com

Станіслав Вячеславович СУСЛІКОВ

к.е.н., доцент, Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5779-7610>

e-mail: stardark7@gmail.com

Дар'я Михайлівна ГУСАРОВА

студентка, Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1869-2968>

e-mail: 1.d.gusarova@gmail.com

ГЕНЕЗА ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

У статті розглянуто генезу економічної інтеграції України до ЄС. Проаналізовано виконання Угоди про асоціацію за 2022 та 2023 рр., а також сильні та слабкі сторони очікуваних можливостей та загроз інтеграції України до ЄС. Напрямом подальших наукових досліджень вважаємо за необхідне розглянути саме митні та податкові аспекти економічної інтеграції України, оскільки завдяки саме податковим та митним платежам забезпечується формування доходної частини бюджету з подальшим її перерозподілом на різні соціально-економічні цілі держави.

Ключові слова: внутрішній ринок ЄС, інтеграція України до ЄС, економічна інтеграція, секторальна інтеграція, ЄС, тарифна лібералізація, угода про асоціацію

ВСТУП

Україна перебуває у стадії трансформації в економічній, політичній та культурній сферах, а тому український інтеграційний процес є дуже актуальною темою. Так, вивчення питання інтеграції України до ЄС є актуальною темою для вивчення, оскільки Україна прагне стати членом світової спільноти та розвиватися у напрямі європейської інтеграції, що потребує аналізу інтеграційного процесу та його впливу на розвиток економіки та бізнесу.

Проблеми економічної інтеграції України до ЄС та її генези досліджено провідними вітчизняними та зарубіжними вченими, зокрема такими як М.І. Іванова, О.В. Варяниченко [2], С. Редзюк [5], А.В. Тодошук, І.І. Батюк, А.І. Шеремета [8], І.М. Посохов [10] та ін.

МЕТА статті – дослідження генези економічної інтеграції України до ЄС.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідженні застосовано методи аналізу та синтезу, порівняння та узагальнення, а також системний підхід.

РЕЗУЛЬТАТИ

Намір України розбудувати відносини з ЄС в Україні вперше проголошено у Постанові Верховної Ради України (ВРУ) від 2 липня 1993 р. «Про основні напрями зовнішньої політики України».

Першою рамковою угодою між Україною і ЄС стала Угода про партнерство та співробітництво, яку підписано в 1994 р. Вона тимчасово застосовувалася з 1996 р. і повністю набула чинності в 1998 р.

У 2014 р. Угоду про асоціацію між Україною і ЄС [9] підписано і ратифіковано ВРУ та Європарламентом. Деякі положення такої Угоди почали тимчасово застосовуватися з 1 листопада 2014 р., а положення про зону вільної торгівлі – з 1 січня 2016 р. Після завершення

тривалого процесу ратифікації всіма країнами-членами ЄС 1 вересня 2017 р. Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності в повному обсязі (а Угода про партнерство та співробітництво втратила чинність). Це міжнародно-правовий документ, який на договірно-правовому рівні закріплює перехід відносин між Україною та ЄС від партнерства та співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції.

Цілями Угоди про асоціацію є: сприяння миру та стабільності; дотримання спільних цінностей; співпраця та наближення політик у різних сферах; поступова інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС (шляхом створення зони вільної торгівлі).

Впровадження зони вільної торгівлі передбачало [3, 10]:

– тарифну лібералізацію: взаємне відкриття ринків шляхом поступового скасування ввізних мит (асиметричного, привілейованого для України з боку ЄС);

– секторальну інтеграцію: зняття бар'єрів для діяльності українського бізнесу на ринку ЄС (і навпаки) за умови впровадження Україною норм та стандартів ЄС у цих сферах/секторах;

– забезпечення рівних умов для чесної конкуренції українських та європейських компаній на спільному ринку шляхом поступового впровадження Україною правил та стандартів ЄС стосовно прав споживачів, інтелектуальної власності, прав працівників, екологічних вимог, надання державної допомоги підприємствам та запобігання монополізації ринків.

Результатом двосторонньої торговельної інтеграції внаслідок реалізації поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі стала модернізація торгової політики України. Визначальними домінантами можна вважати: зростання товарообороту між країнами та зростання частки європейських країн у структурі зовнішньої торгівлі України; зменшення ввізних мит; покращення умов дос-

тупу до ринку; гармонізація законодавства; встановлення тарифних квот; істотне зниження нетарифних бар'єрів у торгівлі; домовленості країн стосовно вдосконалення роботи митниць; гармонізації системи технічного регулювання; системи стандартизації, метрології, оцінювання відповідності та ринкового нагляду; санітарних та фітосанітарних заходів; посилення захисту прав інтелектуальної власності [5]. Зобов'язання ЄС стосовно секторальної інтеграції України подано у табл. 1, де зазначено конкретні сектори, стосовно яких в Угоді

передбачено прийняття додаткових рішень ЄС стосовно інтеграції України, та терміни виконання Україною відповідних зобов'язань.

Загальний прогрес виконання Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, – з іншого, за 2014-2024 рр. збільшився з 63 % у 2021 р. до 72 % в 2022 р., тобто на 9 %; в 2023 р. до 77 %, тобто на 5% [1]. Динаміку виконання секторів Угоди про асоціацію наведено на рис. 1.

Таблиця 1 – Секторальна інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС відповідно до положень Угоди про асоціацію [3]

Сфера	Ринок	Положення Угоди	Передбачений спосіб інтеграції до ринку ЄС	Час для виконання зобов'язань Україною
Технічні бар'єри	Промислові товари	Ст.57 Угоди, Додаток III	Укладання Угоди про оцінювання відповідності та прийнятності промислових товарів (АСАА)	до 31.12.2017 р.
Санітарні та фітосанітарні заходи	Агропромислові товари	Ст.64, 66 Угоди, Додатки IV, V, IX	Прийняття рішень про визнання еквівалентності в різних секторах агропромислової продукції	2021 р.
Митні процедури	Усі товари	Ст. 76,1 (с), 76,4 (b) Угоди, Додаток XV	Приєднання до системи спільного транзиту	до 31.12.2016 р.
		Ст. 76,1 (k), 80 (i) Угоди	Взаємне визнання авторизованих економічних операторів (АЕО)	до 31.12.2018 р.
Послуги	Фінансові	Ст. 4(3) Додатку XVII, Доповнення XVII-2	Надання режиму внутрішнього ринку	до 31.12.2021 р.
	Телекомунікаційні	Ст. 4(3) Додатку XVII, Доповнення XVII-3	Надання режиму внутрішнього ринку	до 31.12.2019 р.
	Поштові та кур'єрські	Ст. 4(3) Додатку XVII, Доповнення XVII-4	Надання режиму внутрішнього ринку	до 31.12.2017 р.
Державні закупівлі	Ринок державних закупівель	Ст.154 Угоди, Додаток XXI	Відкриття доступу до ринку в обсязі, визначеному положеннями Угоди	до 31.12.2023 р.
Транспортні послуги	Автомобільні	Ст.136 Угоди, Додаток XXXII(1)	Можливість укладання спеціальної угоди в галузі автомобільного транспорту	до 30.10.2021 р.
	Залізничні	Ст.136 Угоди, Додаток XXXII(2)	Можливість укладання спеціальної угоди в галузі залізничного транспорту	до 30.10.2022 р.
	Внутрішні водні	Ст.136 Угоди, Додаток XXXII(5)	Можливість укладання спеціальної угоди в галузі внутрішнього водного транспорту	до 30.10.2019 р.
	Міжнародні морські	Ст. 4(3) Додатку XVII, Доповнення XVII-5, Додаток XXXII(4)	Надання режиму внутрішнього ринку	до 31.12.2021 р.
	Авіаційні	Ст.137 Угоди	Рішення в рамках окремої Угоди про спільний авіаційний простір (CAI)	Не визначено
Енергетика	Ринок природного газу	Додаток XXVII	Чітко не визначено в Угоді	до 31.12.2019 р.
	Ринок електроенергії	Додаток XXVII	Чітко не визначено в Угоді	2021 р.
Освіта	Ринок праці	Ст. 432.b Угоди, Додаток XLII	Взаємне визнання кваліфікацій і компетенцій	Не визначено

ЗАГАЛЬНИЙ ПРОГРЕС ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ ЗА СФЕРАМИ

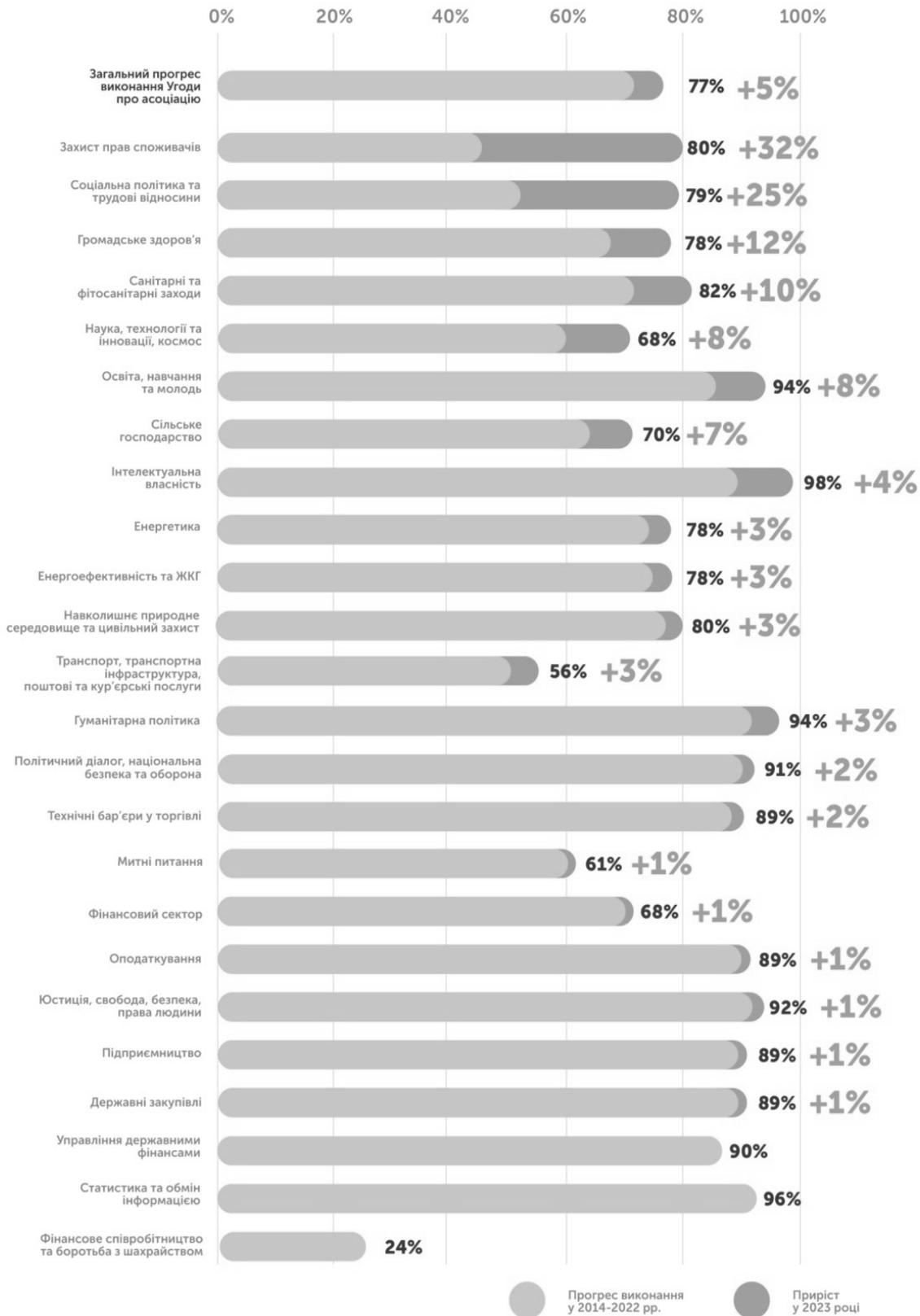

Рис. 1 Виконання Угоди про асоціацію за 2023 р. [1]

У 2023 р. прогрес виконання завдань в рамках Угоди про асоціацію становить 88 %. Водночас Кабінетом Міністрів України виконано 86 % завдань.

Найбільший відсоток виконання Угоди про асоціацію зафіксовано за напрямками: інтелектуальна власність – 98 %, статистка та обмін інформацією – 96 %, гуманітарна політика – 94 %, освіта, навчання та молодь – 94%, юстиція – 92 %; а найменший відсоток за напрямками: митні питання – 61 %; транспорт, транспортна інфраструктура, поштові та кур'єрські послуги – 56 %, фінансове співробітництво та боротьба з шахрайством – 24 % [4, 6, 7].

Також триває впровадження комп'ютерної системи NCTS, яка забезпечує реалізацію системи спільного транзиту. З 1 жовтня 2022 р. Україна приєдналася до

Конвенції про процедуру спільного транзиту та розпочала міжнародне застосування NCTS. Україна стала 36 країною-учасницею Конвенції.

Стосовно митних процедур Україна почала надавати статус авторизованого економічного оператора (АЕО) – станом на 2023 р. такий статус отримала лише одна компанія (Публічне акціонерне товариство «Джей Ті Інтернешнл Україна»).

Питання про взаємне визнання може бути поставлене лише після того, як система надання АЕО пропрацює якийсь час у країні.

Українські науковці [2, 8] узагальнили основні сильні та слабкі сторони інтеграції України та ЄС, а також визначили можливості та загрози (табл. 2).

Таблиця 2 – Аналіз сильних і слабких сторін інтеграції України до ЄС, очікувані можливості й загрози [2, 8]

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Політичні переваги: європейська колективна безпека; членство в НАТО; стійка плюралістична демократична правова держава; розбудова демократичних інституцій.	1. Політичні недоліки: часткова втрата суверенітету; невизначеність місця України в стратегії розвитку ЄС.
2. Економічні переваги: макроекономічна стабільність; технологічна модернізація; забезпечення вільного доступу до новітніх технологій, капіталу, інформації; надання субсидій сільському господарству; залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій в українську економіку; створення нових робочих місць; спільні митні тарифи; антидемпінгова політика; протекціонізм і контроль експорту.	2. Економічні недоліки: низький рівень ВВП та дохід на душу населення; втрата конкурентоспроможності певних галузей економіки; низький рівень наповнення вітчизняними товарами внутрішнього ринку; неконкурентоспроможна на зовнішньому ринку продукція; складність переходу на європейський рівень цін; квотування певних видів товарів; відтік кваліфікованої робочої сили.
3. Соціальні переваги: ефективний захист прав людини в інституціях ЄС; упровадження соціальних стандартів у сферах охорони здоров'я, освіти, культури, соціального захисту та соціального страхування; ефективний захист прав працівників; забезпечення високого рівня життя населення; відкриття кордонів до вільного пересування населення; розвинена система охорони довкілля; формування нового загальнодержавного менталітету	3. Соціальні недоліки: ускладнення візового режиму зі східними сусідами
Можливості	Загрози
1. Політичні перспективи: встановлення стабільної політичної системи; зменшення корупції; прийняття України як важливого суб'єкта політичних відносин; активізація співробітництва у боротьбі з організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом	1. Політичні загрози: небезпека втягнення України в конфлікт цивілізацій між Заходом і мусульманським світом.
2. Економічні перспективи: забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу; впровадження стандартів ЄС у виробництві; уніфікація цін на енергоносії; транспортні перевезення в рамках країн-учасниць; вихід на ринок ЄС; підвищення конкурентної спроможності вітчизняного товаровиробника; підвищення кваліфікації робочої сили; надання пріоритетів інтелектуальним інвестиціям у високі технології; використання фондів регіонального розвитку ЄС для прискореного виходу на вищий рівень економічного розвитку стосовно країн ЄС.	2. Економічні загрози: переміщення до України шкідливих виробництв; використання дешевої ресурсно-сировинної бази України; скорочення обсягів традиційного українського експорту до ЄС; використання дешевої робочої сили України; витіснення національних товаровиробників із внутрішнього ринку; високі європейські ціни.
3. Соціальні перспективи: формування середнього класу; права на вільне працевлаштування; адекватна оплата та безпека праці; реформування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту; соціальне партнерство між урядом, бізнесом та робітниками.	3. Соціальні загрози: поглиблення демографічного спаду; незаконна міграція населення та вплив кадрів; зростання безробіття.

Стосовно сектору оподаткування Міністерством фінансів України отримано висновок Генерального директорату з питань податків та митного союзу Європейської Комісії стосовно імплементації законодавства ЄС з питань податку на додану вартість та акцизного податку, стосовно перегляду ставок акцизного податку на тютюнові вироби та електроенергію. Протягом останніх двох років можемо спостерігати пришвидшення динаміки прогресу у виконанні Угоди за рахунок прийняття у 2021 р. 61 євроінтеграційного акта законодавства.

Не з усіма перевагами (недоліками), можливостями

(загрозами) можна погодитись: корупція в Україні знаходиться на високому рівні; середнього класу за доходами нині немає; оплата праці та соціальне забезпечення – одне з найнижчих в Європі; стан системи охорони здоров'я є незадовільним тощо. Вважаємо, що говорити про успіх реформ в Україні зарано.

Особливо це стосується митних та податкових напрямів державної політики. Українське податкове та митне законодавство піддаються постійним змінам, причому з порушенням принципу стабільності законодавства, що дає змогу вважати прийняті законодавчі зміни

такими, що не відповідають правовим нормам. Зміни, що вносяться до законодавства, іноді взагалі не забезпечуються фінансово-економічним обґрунтуванням, що призводить до впровадження у практику недоцільних норм (наприклад, скасування митних платежів під час митного оформлення транспортних засобів в період з квітня до липня 2022 р.); зниження ставок ПДВ та акцизного податку на пальне без врахування регіонального фактора тощо.

ВИСНОВКИ

Досліджено генезу економічної інтеграції України

Список використаних джерел

1. Звіти про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Кабінет міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu/zviti-pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu>
2. Іванова М.І., Варяниченко О.В. Переваги та ризики євроінтеграції України. *Молодий вчений*. 2015. №2 (2). С. 91–94.
3. Інтеграція в рамках асоціації: динаміка виконання Угоди між Україною та ЄС. Аналітичний звіт. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/Integration_UA_EU/Report_Integration_final_ua.pdf
4. Конвенція про процедуру спільного транзиту від 20.05.1987. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#n5
5. Редзюк Є. Економічна євроінтеграція: оцінка й моделювання поверхневих та прихованих чинників дивергенції між Україною та ЄС. *Міжнародна економічна політика*. 2021. № 1 (34). С. 95–118.
6. Про затвердження Порядку реалізації положень Конвенції про процедуру спільного транзиту на території України: наказ Міністерства фінансів України № 325 від 07.10.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1309-22#Text>
7. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту: Закон України від 30.08.2022 року № 2555-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2555-IX#Text>
8. Тодошук А.В., Батиук І.І., Шеремета А.І. Україна в інтеграційних процесах: ризики та переваги. *Молодий вчений*. 2017. № 5. С. 753–757.
9. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
10. Посохов І.М., Проскуріна Є.О. Проблеми та перспективи економічної інтеграції України в ЄС. *Актуальні питання науки, освіти та суспільства в умовах сучасних викликів*: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Кременчук, 27 грудня 2022 р.): у 2 ч. Полтава, 2022. Ч. 2. С. 45-48.

References

1. Reports on the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU. Cabinet of Ministers of Ukraine. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu/zviti-pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu> (in Ukrainian).
2. Ivanova M.I., Varianychenko O.V. Advantages and risks of European integration of Ukraine. *Young scientist*. 2015. No. 2(2). pp. 91–94.
3. Integration within the framework of the association: the dynamics of the implementation of the Agreement between Ukraine and the EU. Analytical report. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/Integration_UA_EU/Report_Integration_final_ua.pdf (in Ukrainian).
4. Convention on the joint transit procedure dated 05/20/1987. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#n5 (in Ukrainian).
5. Redziuk Ye. Economic European integration: evaluation and modeling of surface and hidden factors of divergence between Ukraine and the EU. *International economic policy*. 2021. No. 1 (34). pp. 95–118. (in Ukrainian).
6. On the approval of the Procedure for the implementation of the provisions of the Convention on the procedure of joint transit on the territory of Ukraine: order of the Ministry of Finance of Ukraine No. 325 dated 07.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1309-22#Text> (in Ukrainian).
7. On the accession of Ukraine to the Convention on the common transit procedure: Law of Ukraine No. 2555-IX dated August 30, 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2555-IX#Text> (in Ukrainian).
8. Todoshchuk A.V., Batiuk I.I., Sheremeta A.I. Ukraine in integration processes: risks and benefits. *Young scientist*. 2017. No. 5. pp. 753–757. (in Ukrainian).
9. Association Agreement between Ukraine and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (in Ukrainian).
10. Posokhov I.M., Proskurina Ye.O. Problems and prospects of economic integration of Ukraine in the EU. *Current issues of science, education and society in the conditions of modern challenges*: coll. theses add. International science and practice conference (Kremenchuk, December 27, 2022): in 2 parts. Poltava, 2022. Part 2. pp. 45-48. (in Ukrainian).

Ihor POSOKHOV

Doctor of Economics, Professor, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9668-642X>

e-mail: posokhov7@gmail.com

Stanislav SUSLIKOV

PhD in Economics, Associate Professor, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5779-7610>

e-mail: stardark7@gmail.com

Daria HUSAROVA

student, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1869-2968>

e-mail: 1.d.gusarova@gmail.com

GENESIS OF ECONOMIC INTEGRATION OF UKRAINE INTO THE EU

The paper examines the genesis of economic integration of Ukraine to the EU. The purpose of the paper is to investigate the genesis of economic integration of Ukraine to the EU and develop recommendations for their development.

The result of bilateral trade integration following the implementation of the consolidated and all-inclusive free trade zone was the modernization of Ukraine's trade policy. The primary dominants may include: the increase in trade turnover between the countries and the increase in the share of European countries in the structure of foreign trade of Ukraine; changes in import duties; improved access to the market; harmonization of legislation; establishment of tariff quotas; a further reduction in non-tariff barriers to trade; home ownership of the region is one hundred percent improved robotic work; harmonization of the technical regulation system; systems of standardization, metrology, conformity assessment and market visibility; sanitary and phytosanitary visits; Strengthening the protection of intellectual rights.

The genesis of economic integration of Ukraine to the EU was investigated. An analysis of the Vikonanny Ugodi about association for 2022 and 2023 was carried out. We have analyzed the strengths and weaknesses, the emerging opportunities and threats to the integration of Ukraine into the EU. Directly from further scientific research, it is important to look at the most important aspects of the economic integration of Ukraine, since the most important payments will ensure the formation of the revenue side of the budget from further It is re-divided into different socio-economic goals of the state.

Keywords: *internal market of the EU, integration of Ukraine to the EU, economic integration, sectoral integration, EU, tariff liberalization, benefit of association*